

ИЗЛАЗИ

ушорником, четврћком
и недељом

ЦЕНА:

за 1 месец 1 динар
или 1 крунаПретплату примају све поште у
Србији и иностранству

ЗВЕЗДА

Претплату треба слати:

ШТАМПАРИЈИ
ПАВЛОВИЋА И СТОЈАНОВИЋА

Неплаћена писма не примају се

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У ДУБРОВАЧКОЈ УЛ. БР. 9.

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

БРОЈ 10 ПР. Д.

Уредник: Јанко М. Веселиковић

БРОЈ 10 ПР. Д.

АВАЛИ

Кад прикупи ноћца загасити вео,
Над земљицу што се од вечери свео,
По коме блистају сићане звездике
А и сребробојно месечево лице;
И тичице кад се за песму пробуде,
Јагодице меке када се заруде,
Сунчеве невесте, златокосе зоре,
Походићу твоје красне зелен-горе.

Авало планино, српска грудом мила,
Од времена давних боравиште вила!
До подножја твога кад угледам село,
Гнездо, Чарацића што нам је извело;
Позови ме тада на широка плећа,
Где је меке траве и шарена цвећа,
Да одатле видим побратима твога
Није побратима — брата рођенога,
Што се својим стасом понозито диг'о,
Не би л' главом својом у небеса стиг'о —
Космај да угледам и његове горе,
Загоркиње где се скупљају и зборе,
Када ми се браћа за слободу бију
Да им оне слоге у срцу улију;
И још нешто само, лепотице мила,
Када ти се спустим на мекана крила,
Доведи ми тада Авалкињу саму,
Не би ли ми песмом разагнала чаму,
Не би ли ми грло позајмила своје
Да опевам њиме све лепоте твоје;
Не би ли ми дала гусле јаворове
Да опевам уз њих жеље Србинове:
Од реке Неретве, Босне и Вардара
И Ситнице хладне, што Косово пара,
Да опевам славу — од Белога мора
И до Велебита, Фрушке, Дурмитора.

Чим прикупи ноћца загасити вео,
На земљицу што се од вечери свео,
Кад сагледам лице златокосе зоре —
Походићу дивне твоје зелен-горе!
Авало планино, српска грудом мила,
Од времена давних боравиште вила!

Јелена.

ЈАДАН ЧОВЕК!

— Бранковински —

Петар Николајевић, пензионар осредњих година, каквих у нас има највише, провео је већи део свога живота некако одвојен од света, па ево и у очи Нове Године седи сам за столом у кавани код »Лабуда«, коју неписмени људи називају и каваном код гуску; јер она тица на каванској фирми, што плива у ваздуху, заиста више личи на гуску него на лабуда. Дотични уметник заборавио је, да је у лабуда дугачак врат.

На столу пред Петром Николајевићем стоји боца црног вина: болан да се лечи, како на боци беше написано, а до ње сифон соде да блажи јачину вина и да оно дуже траје, јер га треба пити до после 12 часова. Дувањара је такође била на столу, а иза ње, као прикривени, беху наслагани једно на друго неколико полудинара, што је »хер Перилајович«, како га је звала свастика угости-тељева, спремио послужи за напојницу, кад му у по ноћи буде поднела облигатно календарче са честитком Нове Године. То је једини случај у години кад је Петар Николајевић био издашан у новцу, јер као самац није славио крсно име, па да, по српском обичају, том приликом потроши више него што му дозвољава буџетски кредит.

Седи тако наш пензионар, пуши и цеди вино кроз зубе, а поглед му блуди од једнога стола другоме, што показује да избегава мислити ма о чему било. А за другим столовима засела друштва разног калибра, официри, чиновници грађанског реда, трговци, све људи сами, мало већ загрејани пићем, па једва чекају да удари дванајести час старој години како би се могли сасвим разобручити. До по ноћи и није баш право весеље, него се више али ипак живље него обично говори о »горућим питањима«, чиновници говоре о укидању § 76 и о томе како се чује да ће скупштина смањити пенсије, официри о честом премештању из гарнизона у гарнизон, а трговци о слабом назарима у години која је на измаку.

Све то чује Петар Николајевић, јер Срби обично вичу кад говоре, не бирајући речи ни онда кад

има и женскиња у друштву, све то он чује, па и сâм почне мислити о ономе што је са једнога стола чуо, док му добачене идеје са других столова не побркају мисли, те одмахну руком као да би их хтео сасвим разгонити, плъуне и дође му да оде у другу кавану; али кад се сети, да је свака кавана у очи Нове Године пуна гостију, а пред њиме стоји већ начета боца са вином, он окрене леђа свему осталоме друштву и стане гледати слику на дувару, коју је већ толико пута гледао и никако је није могао разумети, јер је представљала некакву апотеозу.

У друштву трговаца беше један бакалин, који је врло радо напијао здравице. Он је био родом „из Српства“, како се сâм изражавао, редовно је читао свакојаке новине, потпомагао је емигранте — земљаке ракијом, коју је немилосрдно квариио пре него је изнесе на продају у бакалницу, врло ревностно агитовао је о изборима, јер као стран поданик није смео гласати, и јако је замерао »општој уставности у Шумадији«. Мали растом а живихне природе, *чапкун Јоле* увек је готов на свађу за најмању ситницу, само ако се ствар политике тиче; а тешко ономе ко изјави да се »не меша« у политику: па на што живиш, тако ти Бога јединога, кад не водиш бригу о земљи која те је родила, обично би узвикнуо бакалин Јоле таквome неутралцу!

Ето тај Јоле беше се у један мах забринуо, да му ко баш у очи Нове Године не преотме славу у напијању здравица, јер ће се несумњиво за сваки стол наћи по неко за тај посао кад Цигани одсвирају старој години жалостан марш, па ће његова здравица пронасти као кап воде у мору; али његова духовитост помогла му је и у овој прилици. Обративши се свакоме друштву са кратком али језгровитом беседом, он успе да уједини све што је било од реда у кавани: Ми смо, господо, синови једне мајке, а Српство нам је колевка, па прикупимо се у један сноп, да сложни и нераздвојни закликнемо: што је некад било наше опет мора бити наше! На те речи Јолетове официри се мало згледаше, а чиновници очекиваху шта ће они учинити; али Јоле је био и члан цензурног одбора у новчаном заводу, са којим су више њих из друштва стојали у финансиским односима, па то поглавито и учини да се чиновници обојега реда одазову његовом позиву. Само је Петар Николајевић и даље остао у усамљеноме положају, потпуно задовољан што Јоле није и њега утврпио у онај сноп, а премр'о је био док је Јоле прикупио растурену снагу Српства, мислећи: баш је прави чапкун!

У томе наиђе у кавану један пијан таљигаш, па се још са врата распевао:

Ајој, шта сам јадан дочекао,
Да ми други драгу љуби!

Сви се гости окренуше таљигашу а он видећи усамљена Петра Николајевића упути се право њему. Послуга погледа у газду, који махну циганима руком да престану свирати а наш пензионар, да би

отклонио наступајућу опасност, стојећи узе посматрати ону апотеозу.

— И не љубио је, кад си је оставио саму код куће, рече газда од каване таљигашу, па стаде пред њиме.

— Кога сам ја, брате, оставио код куће, упита таљигаш?

— Па жену.

— Нисам ја, овај, ни таљиге, ни коња оставио код куће, ево их пред каваном; а Богу хвала и Св. Тројици жене и немам, што ће ми, кад овако сербез пијем ракију, не морам са женом да делим, него сâм, колико хоћу, одговори таљигаш, па хтеде обићи газду.

Зна се шта бива са нарушитељима каванског реда, па то је било и са таљигашем. Избацили су га из каване и ред је био повраћен. Али тај интермецо био је добро дошао Јолету, јер је он за то време неопажено прочитао састављену здравицу у келнерају, па погледавши потом у часовник нареди да се гасе лампе.

Засвираше Цигани Бетовнов посмртни марш, тако га засвираше да би се и у најнеосетљивијег човека кожа најжила већ за прва два такта, а после би нервозан човек морао искочити из коже, тако су нарицала циганска ћеманета за старом годином; а кад умукоше »зурле и бубњеви«, газда удари дванаест пута у празну канту, послуга запали лампе, па кад груну једно: Ура! и осу се: срећна Нова година! Петар Николајевић мал' не штуче под стô.

Све су га опасности досад мимоишле, али од ове сад не могаше се избавити: свастика газдина истрча као балеткиња на позорницу, па док длан о длан она цмок Петра Николајевића! Пољуби га баш онако својски, честита му Нову Годину, па као у стиду додаде: и та пудете муш ова година! — Окрете се Петру сва кавана, смрче му се пред очима, вилице се стегле па ни речи да проговори; и да цигани, по заповести Јолетовој, не засвираше »туш« уз вику: Зорт! Зорт! ко зна кад би се наш јадан пензионар освестио.

Та несрећа повукла је за собом и другу, као што обично у животу и бива: никад те, кажу, само једна несрећа не снађе, него кад окупе просто те утку. Разуме се, да је то пријатно изненађење обратило пажњу Јолетовог снопа на Петра Николајевића, па како се међу тим класје почело љубити, што је облигатно у очи Нове Године, и којом приликом можете сазнати ко у друштву болује од стомака, сви полете Петру да га обаспу пољупцима, а он да би то искушење избегао замоли газдину свастику, да га у име свију још један пут пољуби, што је она сматрала као неки предзнак, па пристане да и њега у сноп вежу.

Није Петар честито ни сео, а тек устаде бакалин Јоле, коме је и ова забуна око свастики добро дошла да га други не предговори са здравицом, па ће рећи: Ја мислим, господо, да је крајње време да прозборимо неколико речи Новој Години? —

— Чујмо, чујмо! повика класје.

Господо и браћо! И роди се Спаситељ света, јер смо пре неколико дана имали празник Рождества Христовог, као што вам је свима познато, и роди се, дакле, Спаситељ света, мученик за веру и слободу, и дочекасмо Нову Годину, искупљени овде братски и у један што кажу сноп састављени. Управо рећи у нашим телима једно срце куца, срце српско, које је под Душаном Силним у Стамболу на врата закуцало. Али оставимо нашу светлу прошлост, па се винимо у тужну садашњост, које смо ми у садашњости... Да, браћо, шта смо ми у садашњости? Јесмо ли орлови? — Нисмо. Јесмо ли лептири? — Нисмо. Па шта смо? Растурени, распарчани...

— Батали ти то, брат Јоле, упаде у здравицу један чиновник Главне Контроле, нисмо ми овде растурени, него сакупљени око.

— Молим, молим, свакоме чест и поштење, не да се Јоле, дозволите само да продужим, па ћете видети на шта ће испасти; јер гимнастичка друштва нису у нас не знам зашто установљена, него да остваре српску мисао, као што је један велики српски државник рекао...

— Е то је сад већ нешто друго, рече опет онај контролни, сад продужи.

— Море те здравице изишле су ми на врх главе, окину један официр. Мало што м'брам прописно да их слушам, него још и овде! Извини, брат Јоле, али тако је, бога ми, него хајд' да се пољубимо, па опет да живимо.

— Тако је, тако је, сложимо се, повикаше сви у глас, па један отпоче да пева *Цануле бануле*, остали одмах прихватише, а Јоле се просто скљока на столицу.

— Рђаво сам почео, говорио је сутра дан трговцима, а они чиновници па се боје, знаш како је, па рекох, коме ће на врат ако их поистерују из службе него нашем заводу, а ја би се онда морао заузети за њихове менице, јер би због мене страдали, те ућутах. Боље, к'о велим, с миром него с чиром.

За све то време био је Петар Николајевић миран као бубица. Ђути па трепље. Ако би суседа дотакао, лактом или би им се судариле ноге под столом, одмах би се извинио. Попио је своје вино, попушио дуван, па нити хоће да се користи »општежитијем« у пићу ни да се с киме уортачи у пушењу, а нема рачуна да купи ново пакло дувана, зазира од суседа са леве стране, који је већ два три пута завиривао у Петрову празну дувањару. Досадно му до зла Бога, али нема куражи да се опрости са друштвом и оде кући. Треба устати, мислио је он, па почети праштати се, а они ће сви повикати да још останем и не кварим друштво, па кад се ја станем правдати како је крајње време да идем кући они ће навести да ме нико код куће не чека, а онда опет може ко од њих споменути газдину свастику.... боље је, боље да поседим још мало.

Заиста је био учтив наш Петар Николајевић. Он је обичавао свако јутро долазити код Лабуда на каву, па како уђе у кавану обори очи и стане се клањати свакоме столу, седео ко за столом или не седео, говорећи: Добро јутро желим! А кад би попио каву и пошао на станицу да гледа како дежурна локомотива ранжира железничка кола, онда би се опет поклонио свакоме столу и рекао: Збогом до сутра! Никад није хтео да заустави трамвајска кола на путу, него их чека код станице, па ако види да су пуна, те би својим присуством у колима могао друге стешњавати, он би отишао до друге трамвајске станице и ту дочекао следујућа кола, па ако би и она била пуна, он би тако од станице до станице отишао пешице на Калимегдан. На Калимегдану обично би се прохађао Дунавском страном, јер тамо увек има мање света те неће му се нико морати да уклања са стазе; а кад би хтео, гледајући преко Дунава у оно равно Банатско ништа, да попуши цигару, он би се најпре уверио да ли има при себи палидрваца, да не би узнемиравао мимопролазеће својим мољакањем за мало ватре. Што је човек образованији све је скромнији, говорио би Петар Николајевић, а учтивост је символ скромности, бар ја тако мислим.

Али све што је Петар у Јолетовом снопу мислио, односило се на начин како да се из снопа извуче. Међу тим бакалин Јоле, зловољан што је онако насео са здравицом, почео је нешто да стреља Петра очима. Погледа га, а он као да тражи ону апотеозу на дувару, опет му се предвиђа нека несрећа. И заиста Јоле, користећи се приликом кад је Петров левак отишао да се по десети пут љуби с једним официром, седе крај њега и мало оштријим тоном отпоче разговор:

— Славе ти, г. Перо, зашто ти непрестано ћутиш? Домаћих брига немаш никаквих, а и да их имаш, у оваквој се прилици забораве све бриге, па се човек весели до миле воље?

— Па ја се веселим, одговори Петар, ето седим са вама у друштву па само уживам. Ја сам увек задовољан са постојећим стањем, за то и ћутим.

— Ама како ти то велиш да си задовољан са постојећим стањем, са којим управо постојећим стањем, болан не био? ушта га Јоле гледајући га право у очи.

Опустише се руке Петру Николајевићу, а очи оборио, па као вели сад шта ми Бог да. А Јоле га једнако фиксира и мало гурну лактом. Петар ћути као заливен, па му се тек оте један уздах из дубине душе.

— Е, сад те разумем, рече Јоле. Ти уздишеш за потлаченим Српством, а Шумадија се успавала, па те срце боли кад видиш шта се ради.

— Не боли ме ништа, брат Јоле, Бога ми, одговори кроз зубе Петар, па одмахну десном руком, јер му је леву Јоле свом снагом притиснуо, толико се беше уз њега приљубио.

— Животињо! зашкрипа зубима Јоле, а очи му закрвавише, јер је био пијан. Животињо једна! Народ ти плаћа пензије, а ти га сматраш као пасторче, па и не хајеш за његове патње. Нашто живиш, тако ти Бога јединога, кад не мариш за земљу која те је родила? Ти ћутиш па купиш шта се овде говори, жбировчино једна!

Учини се Петру Николајевићу као да му узаври крв, па таман да заусти молбу Јолету да га пусти кући, кад толико сумња у њега, а чиновник грађанског реда, који је седио са десне стране Петрове, замахну руком да удари шамар једном бивтици, који ни у овој прилици није заборавио да га опомене на некакав стари рачун. Петар скочи, јер му се заиста учинило да му је крв узаврила, па задржа руку онемо чиновнику, али га у тај мах Јоле тако јако звекну боцом по глави, да га обли узаврела крв. Направи се гужва, у којој се Јоле трудио да докаже како је Петар замахнуо песницом на чиновника: »који крваво зарађује кору хлеба, а не бадавадише као народне изелице пензионари“, па да би спречио изазивање нереди, што је *народна гусеница* смишљала целу ноћ, он је једним ударцем *прегнавио змији главу*, па сад напоље са жбиром!

Својим ћутањем Петар није могао задобити ни чије симпатије, па како је у оваквим приликама кратка процедура, избацише из каване, »хер Перилајовича« пре него је свастика газдина стигла да га одбрани. Али она му је, као оно сестра милосрђа, на улици испрала рану и главу увезала, па у пратњи »војнбурша« отпрати га у стан.

Плакао је Петар Николајевић као мало дете, кад се осетио у својој постељи: Боже, праведни Боже мој, јесам ли теби што згрешио, па да ме тако грозно казниш, шапутао је Петар кроз плач. Ако је било то твоје наказаније, ја ћу га трпељиво сносити; али није то било Твоје наказаније, јер си ти добар и милостив, па би ми бар у очи Нове Године опростио, него је то била завист људска што сам миран и скроман, што се од свега и свачега склањам, што никоме зла не желим, што сам увек са постојећим стањем задовољан.

Склопише му се очи, па му се учини као да Анђео стоји крај његове постеље и говори му: Добри Петре Николајевићу! Ти треба да си задовољан и са *својим* постојећим стањем, па не тужи и не плачи, а Бог ће платити злодјелима!

Тако је, помисли Петар; али шта ће ми газдарица рећи кад ме баш на Нову Годину види разбијене главе?!...

Јадан човек!

ГДЕ ПОМОРАЊЦЕ ЗРУ

од

Н. А. ЉЕЈКИНА

(Наставак)

XXVIII

Воз се лагано кретао и с времена на време заустављао на многим станицама. У истом купеу са Ивановима и Коњурином нађе се и онај младић с великим запонцима на кошуљи, што је носио широке панталоне и седео с њима за играчким столом. Он се завукао у угао, скинуо капу с главе, па је дремао. Капут му беше откопчан и на жилету се дао видети златан ланац са многим скупоченим драгулијама. Онај крај ланца, за који се сахат закопчава, искочио из џепа, те ландара без сахата. Није могла а да то не опази Глафира Семјоновна, која одмах стаде шаптати намргођено мужу, што с њом напоредо седијаше:

— Гле, овај младић је и сахат прокоцкао па се опет не љути и не надима, као што чиниш ти. Погледај како му ланац без сахата ландара.

— Тхе, зар је мало будала у свету! одговори овај. — Ти би, ваљада, хтела да и ми заложимо све своје ствари у томе коцкарском вертепу?

— Не велим ја због тога, него само мислим како је игра променљива. Данас изгубиш, сутра добијеш. Добитак се не може очекивати на први мах.

— То значи, да би ти хтела повратити сутра оно, што си данас изгубила? Не, матушко, то нећеш дочекати. Луд сам био што се и данас дадох преварити, али — више се не дам преварити. Нисмо ли ми за ова два дана око шест стотина франака изгубили? И — зар то није довољно? Згадило ми се већ на ту Ницу, и сутра ћу је оставити!

— Голубићи, анђелчићи моји, водите ме што пре и куд било из тога проклетога места! јадикује Коњурин. — Вас двоје сте изгубили шест стотина франака, а ја сам преко осам стотина на којекакве вртушке и кучиће разбацио.

— Какве кучиће? пита га Глафира Семјоновна.

— Та све једно је: на коње, на железницу, на вртушке. Водите ме, браћо, тако вам Христа Бога! Породични сам ја човек; децу сам и жену код куће оставио.

— А зар код куће нисте и више губили на којекакве простачке игре? пита га Глафира Семјоновна.

— Е, оно је код куће, матушко, Глафиро Семјоновна, а ово ми је овде туђина, овде се можеш дотле довести, да се после ни вратити не можеш.

— Не брините се већ зато. Ми смо заједно пошли, заједно ћемо се и вратити. Ако би баш до чега и дошло, ја ћу заложити ону моју велику, бриљантну брезлетну, а с тим би се могло, не до Петрограда само, већ и до Китаја путовати.

— Умири се, Иване Кондратићу, сутра ћемо отпутовати из овога краја... свечано рече Николај Ивановић.

— Ти, дакле, хоћеш да бацаш ових шест стотина франака? Запита мужа Глафира Семјоновна.

— Нека иду до ђавола! Било, па — битисало! За жалим... само да је да умакнем из овога коцкарскога гнезда.

— Тако је, тако је, Никола Ивановићу, и ја не жалим. Бар ме је то научило памети, — додаде Коњурин.

— Е, нисам знала да сте тако богати, говори им Глафира Семјоновна. — Негде за пару да изгинете, а негде и велике новце не жалите. Зар не знате да је овде у питању осам стотина и шест стотина — свега: хиљаду и четири стотине франака?

— Пљујем ја на то! одговара Коњурин. — Само нек нас Бог изнесе одавде здраве и невредиме!... Голубићу мој, Никола Ивановићу не дај се да те жена саблани! Гледај да идемо одавде!

— Ићићемо, ићи.

У оваком разговору они стигоше у Ницу. С њима заједно дође и она млада дама, што је пала у истерику, у башти, код карташкога дома. Опазише је баш на станици. Два човека је изводе из вагона под руку: један млад, са затуреном капом, и један у годинама. Овај последњи је носио цилиндар од плиша. Глафира Семјоновна одмери је од главе до пете, па рече:

— Нема ни брезлетне, ни сахата на грудима, ни мињуша у ушима, и опет — не изгледа тужна.

— Од куд не изгледа, кад је ствар дошла до истерике? Куд ћеш прђе и жалосније? виче Николај Ивановић.

— Истерика може доћи и од других узрока, — извија Глафира.

— Тхи, тхи! Е баш си ти чудна! Право је речено: „жену ни у ступи не мо'ш стуцати“. Остави то. Него, — имаш ли ти новаца за кочијаша? Ја сам изгубио све: и злато, и сребро и папирни новац. Само ми је још чек у џепу заостао.

— Има, има, само не плачи, молим те. Имамо још четрнаест франака.

Са станице се кренуше наши путници у колима, у гостионицу. Ноћ беше чаробна, тиха, осветљена јаком месечином; на све стране осећаше се балсамски мирис поморанџе и лимуна засађена око станице.

— Ах, како је дивна ноћ! говорила је Глафира Семјоновна. — О, да дивна мириса у ваздуху! О, да дивна мириса у ваздуху! О, да чудне климе! Зар је могућно да човек оде одавде, не пробавивши ни недељу дана? Ово су тек први дани марта месеца; у нас, у Петрограду још трају љути мразеви, на саоницама се Нева прелази, а овде, — идемо без огртача, ето, у свиленој хаљиници...

— Не саблажњавај, Ево, не саблажњавај! одазва јој се муж.

— Путујемо ли ми сутра? поново запита Коњурин.

— Дабогме, дабогме... Ког ће нам врага та мирисна клима, кад се она оснива на пљачкању и каишарлуку те замамљује човека у пећину разбојничку.

— Е, то је добро; е, зато ти хвала! Ах, шта ли сад жена моја, голубица, код куће ради? уздахну Коњурин.

— Чај пије, — подругљиво му одговори Глафира.

— Не, него спава, и то, ваљда, трећи сан снева. Тако ти те мирне жене: горе су од свију других жена, само не од оних заједљивих. Она је била луда, права луда, што ме није код куће задржала, него је пустила да се овако по туђини потуцам. А да је се испрсила, накострешила, жацнула ме мало оштрим језиком, — сад би ја лепо седео у Петрограду, не би новац по путу сејао, нити би га бацао по столовима на вртушке и кућиће. А она, ни дур ни вур, него још вели: „баш иди, те види како ти странски људи живе, па да ми после све испричаш“... И то ми је требало... изгубих осам стотина франака на вртушци! А то је равно триста дваест рубаља. А колико би се за те новце купило чварака, сланине и кобасица за породицу и млађе!

— Ах, Иване Кондратићу! Не кукајте, молим вас, јер ми све задовољство окужисте том кукњавом! узвикну Глафира. — Додијасте ми... Додијасте ми ужасно!

— Грди ме, ружи ме, матушка, ако Бога знаш! Само побоље. Мој безобразлук је то заслужио. Грди... и овако ме нема ко овде да изгрди.

Коњурин опет уздахну.

— Ех, да је жена паметна, па да ме по телеграфу изгрди, — чини ми се да би ми лакнуло! проговори он.

У томе и кочијаш стиже пред гостионицу.

Николај Ивановић одржа своју реч. Сутрадан, док је Глафира Семјоновна још спавала, он оде у банку и прими новац по чеку, и, вративши се кући на доручак, заповеди, да му се пошље рачун да га плати, па да путује из Нице у Италију.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ДАН ЗА РАЗРАЧУНАВАЊЕ

— ПЕТАР НАНЗЕН —

У истој кући, у очи исте Нове Године, била су два брижна човека, један млад и један стар.

I

Стари, чија је и кућа била, седео је у својој канцеларији у првоме спрату и бројао свој новац, који је лежао пред њим на великом писаћем столу у томилама од злата и дењчићима од банкнота. Била је то бедна година. Чиста добит веома мала према огромном ризиковању у радњи. Све се више од њега очекивало, јер се знало, да је богат. С године на годину тражило је добротинство све нескромније жртве од њега; а с године на годину бивао је број несигурних дужника све већи. Увек је требао он да плаћа; увек је морао да даје и да чека. Он је већ предвидео дан, кад ће његова радња, која је до сада била у најбољој снази, само још са штетом ићи.

Богати човек нервозно прелиставаше по својим књигама и стаде код једне стране, која је носила натпис: „Моје кирајџије.“ Чак горе, при врху стране — јер је

становоа под кровом — стајаше име једног младог уметника. Овај „кираџија“ се још пре годину дана обратио за једну позајмицу у готовом, којој је већ пре пола године прошао рок. Од кирије за прошлу четврт године беше одбијена само незнатна сума, а ове последње четврти није млади човек још био ни толико учтив, да се бар са неколико речи извини због неплаћања.

— Да боме, тако се са мном поступа, јер сам и сувише луд и добар, и што важим као богат човек!

И богаташ узбуђен снажно склопи књигу.

— За све друго, и то више него и ја, има овака лапа новаца; за фино одело, за добра јела, скупа вина и жене. Али мени ће отети и очи из главе, јер сам ја богат човек. *Богат човек!* Ако тако буде даље ишло, ја ћу још тиме завршити, што ћу бити сиромашнији од свију њих. Али, тако ми живота, обрнућу ја други лист. За сада да дам само један пример. Овај жутокљунски уметник ме је доста вукао за нос. Али сад је на мене ред.

Богаташ узде табак хартије и стаде писати:

„Драги господине адвокате!

Молим Вас, да са свом законском строгању наплатите моје примање од господина Н. Н. сликара. Ако је потребно, молим Вас, обратите се и суду за помоћ. Немојте се чудити због ове моје ревности. Мене сви људи злоупотребљавају, па ми је већ досадило, да то и даље трпим. Разуме се, ја немам ни жене ни....“

Ту прекиде, да би умочио перо. При том подиже мало очи, и поглед му се сусрете, у јасно осветљеном огледалу, преко пута са сликом, која га је у исто време и одбијала и себи привлачила. Он устаде и пође на сусрет једном малом, погрбљеном, кицошки одевеном старцу.

Чудновато увео Гном са киселим, смежураним пергаментским лицем, са златним наочарима пред оштрим очима и сјајним бриљантским прстеном на коштуњавој руци. Богаташ ступи још за корак ближе и стајаше лице у лице пред Гномом, који је правио тајанствено непријатне гримасе: очи бечио, разголио крваво жуте полукугле зеничне, скупљао и развлачио уснице пред бледим деснима са златним оковом туђих зуба...

— Исклибљена мртвачка глава — промрмља богаташ човек.

У истом тренутку нестане клибљења. Са својим угашеним очима, са непомичним цртама, са опуштеним рукама стојао је накићени Гном према њему, готово безтелесан у дугом, широком капуту.

Док богаташ не чу — а није знао тачно, да ли је то он сам био или неко други, што то рече — док не чу, дакле, како је неко јасним и разумљивим гласом изговорио: смрт!

— — — Опет је седео за писаћим столом. Држао је опет перо у руци, седео је и писао елегантним потезом, као што то беше његов обичај, писао је једно за другим, још и пошто је на оближњој цркви избила поноћ, непрестано исту реч: смрт... смрт.

II

У соби под кровом седео је млади сликар и у очајању чупао косу, док је на полеђини једнога цртежа сабирао бројеве.

Пред њиме је лежао празан новчаник и гомила неплаћених рачуна.

Свима је својим повериоцима говорио чекајте до Нове Године, онда ћу имати цепове пуне новаца. Мој богаташ ујак плаћа моје рачуне о Новој Години.

Па сад је дошао тренутак, пошто је било крајње време, да се начини познанство са богатим ујаком.

Његов богаташ ујак — ако му не треба!

Зашто није могао да живи као бедан сиромашак, какав је и био. За двадесет година дошао би можда до начина, да одужи своје дугове. Кроз двадесет година можда, — ако би толико био снажан, да дотле гладује, — куповали би људи његове слике и одликовала би га држава пензијом од 1000 боца вина и једног каравана лепих жена. Али не — он није могао из своје глади стварати уметност. Његова младост — управо она — тражила је вина и жене.

Целога је свога века живио на кредит, не брињући се за дан разрачунавања, јер се слепо ослањао на уверење, да ће у сваком случају, ма и дванаестог часа, морати велики добитак пасти у турбан његовог талента.

А сад, само за неколико минута, удариће дванаести час последњега дана.

Могао је да бира једно од двога. Или да сиђе у први спрат, да тамо доле у ноћној тишини једним метком обори маторог тврдицу, да испразни његове цепове и фијоке, па једног лепог дана да послужи на губилишту за увесељење радознале светине. Или је могао, што би мање сензације изазвало, погодити самог себе.

Револвер је имао, а и патрона уз то у изобиљу. Све на кредит — плаћање сутра.

Сутра... дан за разрачунавање... крај...

Стојао је, револвер наперен према прсима, блед, смећећи се, свестан, да је свечани час страшне одлуке сад ту.

У том закуца неко на вратима, три ситна, нес трпљива ударца.

Млада девојка са снегом у коси, ружама на образима, са очима као звезде, ступи у собу и рече:

— Утекла сам од куће. Знаш, да ће сутра бити лома због тога. Али сам морала ове ноћи — у очи Нове Године — да будем крај тебе, да се опростимо са старом и да Нову заједно поздравимо радосном добродошлицом.

Он је држаше у наручју. На столу је било вина — последња боца. Али био је и последњи дан у години. Сутра ће почети нова. Са новим вином, новом љубављу и непрекидно новим надама.

Са неке цркве у близини одјекну први ударац поноћњега часа. Она се подиже са његова крила, отвори прозор и опали из револвера — на поље у белу ноћ.

— Да поздравимо Нову Годину!

— Али Нова Година траје до фебруара. Оно је добар платиша у Новој Години, који пре истека јануара плаћа...

И цитирајући ову стару изреку, љубио је млади уметник, смејући се, своју лепу драгану.

Ј. У.

ПОЗОРИШНА ХРОНИКА

О глумцима.

Прво да им честитам Нову Годину и пожелим да им ова 1899-та донесе боље прилике. Јер ако би се овако стање продужило још за коју годину Позоришту би одзвонило. Српска глума тешке дане преживљује. Данас се позориште не сматра као једна од манифестација српске аутономије, српске слободе; и Позориште је данас доспело да служи за поткусуривање као и све остало. Кад не знају где ће с ким: „ди ћемо га бацити?“ — а они га наместе у Позориште. О Позоришту данас не води бригу нико, и што већ неки нису кренули да га укину „у интересу штедње“ то је можда једино, што се у њему налази и једно место од 1400 талира.

Под таквим околностима ко може бити глумац?

У сваком послу и занату има људи који су по нужди у њ запали. Свидео му се не свидео, од њега живи па га мора и радити. Други су опет позиви обавезни. Не може се човек одбранити од старатељства, мора служити у војсци, неки су се чак правдали како су „морали“ бити министрима, али никог ја нисам чуо да је „морао“ бити глумац. Тај се посао *мора* волети. Може човек једну каријеру не волети па ипак у њој провести век, али је код нас глумачки занат тако тежак да се на њ одважује само младић од врло велике иницијативе, лакоумности и одушевљења. Но одушевљење се не рађа спонтано; треба нешто да изазове одушевљење. Одудушевљење се налази, више мање, у латентном стању у друштву док не избије код једне индивидуе. А дали у нашем друштву може постојати такво одушевљење за *наше* позориште? Треба да *овде у Београду* младић види сјај, славу и величину, па да се реши живети *по унутрашњости* као путујући глумац. Јер то је можда најтежи и најбеднији живот (кад се узме живот у материјалном смислу). Да се издржи глад, зима, презрење, гонење и све оне невоље и несреће што их набаци себи младић на главу, који се одважи назвати се глумцем — треба да је наоружан одушевљењем које опија жедног, а распламћава полусмрзнутог глумца.

Пошто Позориште данас не одушевљава никог, то се данас и подмладак глумачки не рекрутује из елемената као што је то до скоро бивало, нити је наше Позориште у глумачкој вештини учинило какав напредак. На против данас је оно на много нижем ступњу но што је било пре 8—10 година. Данас се мора глумовати под врло тешким околностима, и материјалним и моралним. Па још материјалне тешкоће глумци, као стари борци са злом, лако носе, али кад они морално клону и падну онда их је тешко подићи. А сваки може приметити извесну чамотињу код глумца. Њихово материјално стање је бедно, а сметње им се праве на сваком кораку. Чак су сад почели бити излагани неким нарочитим вексаторним мерама, које уносе све већу пометњу и малаксалост у њихове редове.*

* Између многих ситних боцкања хоћу да прибележим само ово. Жале ми се глумци да г. Драматург остатативно *бележи* на некој хартији све што он као примети у њиховој игри. То их јако деренжира и управо

Да бих што боље преставио читаоцима на коме се ступњу данас налази београдска позорница, ваља ми прећи редом све важније представљаче.

Али прво морам издвојити двоје, који заслужују да се нарочито помену, и који не припадају садашњости, но смо их наследили из велике и славне прошлости. То су двоје Милка Гргурова и Ђура Рајковић.

Они обоје припадају оној славној генерацији, која је пуна великих имена. Изгледа да је то било све што је српска глума могла дати доброга и да се више никад неће на српској позорници појавити Тоша, Мандровић, Цветић, Ружић, С. Рајковић, Јеленска, и т. д. Сви су они ишчезли с дасака, а већина их је помрла. Ђурка и Гргурова су имали мало завидну срећу до данас доживети и видети оно позориште, коме су они целог века служили у оваквом бедном стању. Али ако они још живе физички, на њихов уметнички рад не смемо више рачунати. Они су своје одслужили. Кад ко проведе 40 година на позорници, онда је то грдно много, и тада он нама не дугује више ништа, а ми њему све. Али кад му се од свега тога не може ништа дати, бар ваља имати толико пажње, те га не мучити. Њих, дакле, треба оставити на миру, и не судити их по данашњој њиховој игри. Њима ваља оставити слободу да се јаве кад им дође воља у каквој њиховој омиљеној улози, и то би тада била као мала свечаност за публику. То би право или управо привилегију ваљало дати и Цветићу или Цветићки, нарочито Цветићу, који је још у пуној снази. Они треба да служе као опомена млађима, и да потсећају старије на оно златно доба српске глуме. Али их не терати да играју упоредо са овим данашњим глумачким наносом. Јер то је грехота поступати овако са г-ђом Гргуровом! Кад неће Управа да има обзира према њој, као што је то њен таленат и глас заслужио, боље је да је са свим уклони, и да нама остави причати млађим нараштајима: каква беше Гргурова Милка!

О та два, дакле, славна, представника негдашње глумачке величине, ја нећу никад у својим хроникама суд изрицати. Они су свој глас стекли, они су показали и дали шта су могли — и то је било много. Сад ваља ударити тачку и сачувати им *поштовање*. Они га више заслужују но многи и многи, којима се оно данас силом одаје. Част, дакле, нека је имену њиховом!

О другима, међутим, мораћу вам врло честе и врло жалосне новости јављати. Само ипак морам констатовати — и то са неисказаном радошћу чиним! — да су женски представљачи, укупно узевши много, врло много бољи од мушких! Да не говорим о таленту, који не зависи од воље, али у марљивости, у преданости к послу,

паралише њихову игру. Глумцу се одстрани пажња од улоге те одмах стане мислити и тражити: »шта-ли је то погрешно?« Горко се јадају на то. Али шта им ја могу! Као сву утеху ја им препоручујем оне Ђурине стихове, које би му когод од њих могао довикнути:

Добро би било да прибележиш:
Јер тупа памет мозга лабавог
Једва ће пету за дан тувити;
А за два дана оде у ветар
Шаку ћеш магле — *кући* носити!

у озбиљности — женске су далеко надмашиле мушке. Вредно је приметити, да су сви досадањи велики глумци били родом с ону страну Саве и Дунава, а да су данас и код нас и код Новосађана и у Загребу, најбољи глумци „Србијанци.“ Само су још и данас готово све глумице отуда. Још наше Српкиње не могу да се одваже да „иду у глумице.“

Само међу женским представљачима опажа се на првом месту једна ужасна празнина. Наша позорница нема прве љубавнице. И да Управа има колико толико појма о Позоришту, она би знала да Позориште не може постојати без прве љубавнице и постарала би се набавити је. Она се међутим **ту**, у најважнијем жанру, помаже крпезима. Јер г-ђица Нигринова је врло добра глумица, кад игра оно што је за њу, и врло досадна комендијашица, кад игра ствари које јој се не пристоје. Нигринова не може никад бити нпр. Клара Болијерова! Зашто? Зато што је она одлична Атенаида!

Кад дакле пређемо преко улоге првог реда, прве љубавнице, онда тек видимо да немамо ни прву трагеткињу. И за један и за други „фах“ (допустите ми да се послужи тим термином, који је веома драг глумцима) Г-ђа Гргурова била је одлична. Ах! како би је ми сад умели ценити!

Затим немамо „велике госпође“ (une grande dame), а после тих „оскудица“ прелазим на оно што имамо.

Имамо прво Г-ђицу Нигринову, и то није мало. Само је она свој таленат извитоперила играјући увек оно што није за њу, али се ипак даје гледати. Кад би она играла свој „фах“: кокете, ускочице (les parvenues) плебејке и фурије — била би до сада глумица првог ранга, и то не само за нашу позорницу.... Међутим она се, бивши врло лепа, махом допадала, и то је Управи за прво време било доста. Због тога су били навалили на њу са улогама и толико је помели да она сад игра на доват и како стигне — а ја се једнако чудим како стиже? Игра све и без пробирања, па је данас врло добра „Сан-Жен“ а сутра врло лоша Маријон Делорм ит.д.

Оваква каква је за њу се може рећи: на позорници још може да има дивну главу, стас је међутим мало изгубила, трбух прилично добила а ноге велике сачувала. То је већ упућује на онај „фах“ који горе поменух. Гестови су јој оштри и мало крути; глас јој звонак и пријатан, али у трагедији не уме њиме да влада, много плаче и завија. Врло вредна марљива и савесна. Изгледа веома схватљива и готово увек влада улогом. Сад већ има и велики ауторитет! Кад се то све сумира — актива је још врло велика. Због тога она и стоји на месту прве глумице.

За „субрете“, „шиндивиле“ и по нужди певачице имамо г-ђу Теодосићку. Она је заменила г-ђу Цветићку и с успехом, али ко ће њу да замени? А на то би већ требало помишљати, јер је она већ прилично отежала. Она има све што је потребно за „субрету“: није лепа, али је пријатна, допадљива и дрска. Сад, када почиње бивати и сувише „дундаста“ за „Мамзел Нитуш“? Глас пријатан ма да је мало дотеран на мажење! Окретна, живахна, вредна и врло савесна. Њен репертоар није

огроман, а поред тога је врло симпатичан, па га зато она и носи успешно. И ту, дакле, још врло добро стојимо.

За сентименталне даме, „жртве“ и „проблематичне“ особе остаје још само г-ђица Е. Поповићева. За те се, канда, улоге њој неће ни наћи замене, јер се ја бар не сећам да се која од млађих у том „фаху“ појављивала. И она је врло вредна и савесна. Монотона, али су те улоге тако срасле с њом те изгледа, „да се то тако ваља“.

За жанр карикатурални и гротески имамо две одличне глумице, које су слабо примећаване, јер су њихове улоге по све антипатичне. То су г-ђа Јовановићка и г-ђа Радуловићка. Ова је последња у карикатурама јединствена. Г-ђа Јовановићка игра врло добро још и пакосне бабе, а по нужди и мајке. Обе су врло марљиве, само г-ђа Радуловићка теже учи и сад већ с муком изговара.

За наивне херојкиње, нарочито у костиму, имамо г-ђицу Јурковићеву. Она је из почетка показивала врло много добрих страна, па је сад нешто стала. Штета би била, ако би се запустила. Она има дивну бисту, лице симпатично и у њему нечег симпатичног и отвореног што лицу под шлемом даје много израза. Само она би требала да остане увек у костиму. Али ако се не отима и не разрађује — у брзо ће се изгубити.

О осталима ћу продужити.

А сад на Нову Годину желим и вама, ђ моји стрпљиви читаоци, све што и себи

Salus, honor argentum

Atque bonum theatrum

Spectator.

Читаоцима

Звезда ступа, у име Бога, у трећу годину. Читаоци су имали прилике да се увере о њеној ваљаној садржини. Јер, нема спора, да она попуњава једну осетну празнину у нашој књижевности, доносећи лепе и одабране ствари из наше и страних литературе.

Звезда ће се и од данас држати истога правца, само ће проширити свој програм уносећи нову рубрику *народне умотворине*.

Што је најглавније, **Звезда** је *најјефтинији* лист који само за *динар* месечно даје неколико оригиналних и дванаест преведених причаца, један роман и пуно бележака из књижевности и друштва. Сем тога и критички је део у **Звезди** редовно заступљен.

Зато и рачунамо на потпору читалаца. Прва три броја штампано у 8000 примерака и шаљемо сваком за кога мислимо да ће лист држати. Ко не хтедне држати наш лист молимо га да нам бројеве врати, јер ћемо оног, који нам их не врати сматрати за свога претплатника.

Скупљачима из унутрашњости дајемо 20% рата, и молимо их да нам одмах прикупљену претплату поштом шаљу.

Сваки, који буде хтео држати наш лист, моли се да претплату на пошти или уредништву положи, јер ћемо само оног што се претплати сматрати за свога претплатника.

Уредништво и Администрација
„Звезде“.

Садржај: „Авали“ (песма) — „Јадан човек“ — „Где поморанце зру“ (наставак) — „Дан за разрачунавање“ — „Позоришна хроника“ — „Читаоцима.“